

δωμάτιόν του καὶ μήτε ἡσυχίαν, μήτε ὕπνον ἡ-
δυνήθη νὰ εὕρῃ. Ἡθέλησε νὰ στιχουργήσῃ, καὶ ἡ
λύρα του ἔμεινε ἀφρονος, ἐρραγίσθη καὶ αὐτὴ ὡς ἡ
καρδία του. Ἀνέστρεψεν ἐν τούτοις μυρία σχέδια
εἰς τὸν νοῦν του, καὶ ἀνυπομόνως περιέμενε τὴν
ἀνατολὴν τῆς ἡμέρας.

Δ'.

Ἦτο θελκτικὴ πρῶτα σепτεμβρίου. Μετὰ βρα-
χύωρον καὶ τεταραγμένον ὑπ' ὀνείρων καὶ σπα-
σμῶν ὕπνον, ὁ Λεάνδρος ἐγείρεται. Ἡ μίᾳ ἐκείνῃ
νύξ τῆς ψυχικῆς συγκινήσεως εἶχεν ἀλλοιώσει το-
σοῦτον αὐτὸν, ὥστε δὲν ἦτο πλέον ὁ εἰκοσαε-
τῆς ἐκείνος νεανίας, ὁ πλήρης νεότητος καὶ ζωῆς,
ὁ Ἑλληνόπαις ἐκείνος ὁ μηδέποτε ἀπελπιζόμενος,
ἀλλ' ἐφαίνετο μᾶλλον ὡς ξινόν τι καὶ φθεισιῶν
μειράκιον, ὃ ἡ κωστήα ἐδάμασε καὶ ἐγήρασεν.

Ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν νέων μας, ὁ Λεάνδρος δὲν
εἶχεν ἀνατραφῇ εἰς ἰδέας θρησκείας καὶ εὐσεβείας.
Κατὰ τοῦτο, τὸ κυριώτερον πάντων, χολαίνει δυσ-
τυχῶς ἡ σήμερον διδομένη εἰς τοὺς νέους ἀγωγή...
Ἀλλ' ὁ Λεάνδρος, καθὼς ποιητῆς, ἐν ὥραις ποιη-
τικῆς ἐμπνεύσεως, ἢ ἄλλους τινὲς ψυχικοῦ, κατεύ-
θυνεν ἐκ βαθέως θερμότατον στεναγμὸν πρὸς τὸν
ἴψιστον. Τότε, τότε μόνον τῶνόντι ἐνόησε πόσον
γλυκεῖα, πόσον θεσπεσίως παρήγορος ἦτο ἡ πρὸς
τὸν Θεὸν ἀνάτασις αὕτη τῆς ψυχῆς.

Οὕτω καὶ τὴν πρῶτάν ἐκείνην ὁ ποιητῆς ἐμνή-
σθη τοῦ Θεοῦ, ἔκλινε γόνυ ἐνώπιόν του, καὶ ἐ-
δεήθη νοερῶς καὶ τὸ βλέμμα εἰς οὐρανὸν αἴρωι.
Ἡ παρήγορος αὕτη δέησις ἐκραταίωσε τὴν γεν-
ναιοψυχίαν του. Χωρὶς νὰ ἴδῃ κανένα, ἐξῆλθε
τῆς οἰκίας, καὶ μετὰ τινος ὥρας ἀνέστρεψεν, ἀγ-
γέλλων εἰς τοὺς γονεῖς του, ὅτι ἐπέτυχεν ὑπηρε-
σίας τινὲς παρὰ τινι δικηγόρῳ, καὶ ὅτι φέρει αὐ-
τοῖς τὴν ὁποίαν ἔλαβε προκαταβολὴν τοῦ μι-
σθοῦ του.

Ὅσον ποιητὴν καὶ ἂν φαντασθῶμεν τὸν Λεάν-
δρον, ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ φέρῃ αὐτὸν εἰς συν-
αίσθησιν τῶν καθηκόντων του ἡ οἰκιακὴ αὕτη συμ-
φορὰ. Ἦτο ἀγαθὸς υἱὸς, καὶ συναῖδε τὰς ὑπὲρ αὐ-
τοῦ θυσίας τῶν γονέων του ἦτο καιρὸς νὰ θυ-
σιασθῇ τῶρα καὶ αὐτὸς ὑπὲρ ἐκείνων. Κατεσί-
λειψε τὸν φανταστικὸν ἔρωτά του, ἀποφασίσας νὰ
μὴ πατήσῃ πλέον εἰς τῆς Ἰουλίας, συνέτριψε τὴν
ἀτυχὴ λύραν του, καὶ προεῖλετο νὰ γίνῃ ἀπλοῦς
γραφεὺς δικηγόρου, ὥπως μὴ ἀφήσῃ κἀν τοὺς
γονεῖς του, τοὺς ἀδελφούς του ν' ἀποθάνωσι τῆς
πεινῆς.

Ἐφρόνει, ὁ ἀγαθὸς νεανίας! ὅτι ἤθελε κα-
τορθῶσαι πάντα ταῦτα ἀτιμωρητί. Ἀλλ' ἐλάν-
θανεν ἐαυτὸν ἐπιχειρῶν ἔργῳ τῶν ἡθικῶν δυνάμεων
του ἀνωτέρῳ, διότι πολλάκις εἰς ἀποφάσεις τινὰς
μόνη ἡ θέλησις δὲν ἀρκεῖ. Οἱ δύο δαίμονες, οἱ κατέ-
χοντες αὐτὸν, ὁ δαίμων τοῦ ἔρωτος καὶ ὁ τῆς
ποιήσεως, ἀποκοιμηθέντες πρὸς ὥραν, δὲν ἐβράδυνον
νὰ ἐξυπνήσωσιν ὀρμητικώτεροι τοῦ πρώτου. Τότε,

εἰργάζετο μὲν ὁ Λεάνδρος τὴν πεζὴν καὶ ταπει-
νὴν αὐτοῦ ἐργασίαν, ἀλλ' ἐκάστη τῆς ἐργασίας
ταύτης ἡμέρα ἐξήντλει τὴν ζωὴν του. Ὁ κάμα-
τος τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἐκ τοῦ τοιοῦτου ἀγῶνος, με-
τεδόθη εἰς τὸ σῶμά του, καὶ ἐξησθένησεν αὐτό.

Μελαγχολικὸς καὶ δύσθυμος διῆγε τὰς ἡμέρας
του. Τὰς νύκτας δὲ ἐκλείετο εἰς τὸ δωμάτιόν
του, καὶ διετέλει ἀγρυπνος καὶ θρηνῶν. Ἐπεκα-
λεῖτο τὴν μοῦσαν τῆς ποιήσεως, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ
ὡς ὁ ἔρω, ἐφάνη προδότις. Ἰπάρχουσι καρ-
δίαί τινες ἄβραι, αἵτινες εἰς τὴν ἐλαχίστην συμ-
φορὰν, εἰς τὸν ἐλάχιστον πόνον συντρίβονται, κα-
τασπαράσσονται, καὶ ὡς ἡ τεθραυσμένη λύρα, ἂν
ἐκπέμπωσι φθόγγους, οἱ φθόγγοι οὗτοι εἶναι κλαυ-
θμηροὶ, ἐκμελείς, ἀσυνάρτητοι.

Εἰς μάτην ὁ Λεάνδρος ἐπειράτο ἤδη νὰ στιχουρ-
γήσῃ δὲν ἦτο σχεδὸν πλέον ποιητῆς, — βεβαί-
της πικρὰ, θανατηφόρος δι' αὐτὸν, — καὶ τότε,
ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, ἐξέχεσε τοὺς πόνους τῆς
καρδίας του ἐπὶ τοῦ χάρτου εἰς πεζὸν λόγον, μό-
νον μνημεῖον αὐτοῦ ὅπερ μᾶς ἔμεινεν.

(ἀκολουθεῖ).

Ἡ ΓΡΑΤΣΙΕΛΛΑ.

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟΝ ΥΠΟ Α. ΛΑΜΑΡΤΙΝΟΥ.

Βιβλίον Β'.

Α'.

Ἡ Γρατσιέλλα τότε ἐπέστρεψε εἰς τὴν οἰκίαν
διὰ νὰ νήθῃ πλησίον τῆς μάμμης της, ἢ διὰ νὰ
ἐτοιμάσῃ τὸ γεῦμα τῆς μεσημβρίας. Ὁ γέρον δὲ
ἄλιευς καὶ ὁ Βέππος, διῆγον τὰς ἡμέρας ὀλοκλή-
ρους παρὰ τὴν θάλασσαν, συσκευάζοντες τὴν νέαν
λέμβον, ἐκτελοῦντες εἰς αὐτὴν τὰς τελειο-
ποιήσεις τὰς ὁποίας ὁ ἔρω των πρὸς αὐτὴν τοὺς
ἐνέπνεε, καὶ δοκιμάζοντες τὰ δίκτυά των. Μᾶς
ἔφερον πάντοτε τὴν μεσημβρίαν καρκίνους καὶ
τινας θαλασσίας χελώνας. Ἡ μήτηρ παρεσκεύαζε τὰ
τοῦγεύματος, εἰς ἑλαῖον τηγανίζουσα τὰ πλεῖστα τῶν
φαγητῶν. Εὐώδεις σταφυλαὶ μὲ τοὺς μακροὺς χρυ-
σοειδεῖς βότρυας, συνελεγμέναι τὴν πρῶτάν παρὰ
τῆς Γρατσιέλλας, διατρυφούμεναι δὲ ἐπὶ τοῦ στελέ-
χους καὶ ὑπὸ τὰ φύλλα των, καὶ παραθετιμέναι
εἰς πλατέα κάνιστρα, ἐκ λύγου πεπλεγμένα,
ἀπετέλουν τὸ ἐπιφόρημα. Μετὰ τὸ γεῦμα μετεβαί-
νομεν νὰ ζητήσωμεν, ὁ φίλος μου καὶ ἐγὼ, σκιε-
ρὸν καὶ δροσερὸν καταφύγιον εἰς τὴν κορυφὴν τῆς
ἀκτῆς, κατέναυχι τῆς θαλάσσης, καὶ τῆς παραλίας
τῆς Βατικῆς, καὶ διῆγομεν ἐκεῖ τὰς ὥρας, θεόμενοι,
βρεμβάζοντες καὶ ἀναγινώσκοντες, μέχρι τῆς τε-
τάρτης ἢ πέμπτης ὥρας μετὰ μεσημβρίαν.

Β'.

Δὲν διεσώσαμεν ἀπὸ τὰ κύματα εἰμὴ τρία βί-
βλια ἀτελῆ, διότι ταῦτα δὲν εὕρισκοντο εἰς τὴν

ναυτικὴν ἀσκολήραν, ὅταν τὴν ἐρρίψαμεν εἰς τὴν θάλασσαν ἦσαν δὲ ταῦτα μικρὸν ἰταλικὸν βιβλίον τοῦ Οὐγοῦ Φοσκάλου, ἐπιγραφόμενον Ἑπιστολαὶ τοῦ Ἰακώβου Ὀρτη, εἰδὸς τι Βερτέρου, πολιτικὸν ἔμψυχον καὶ ῥωμαντικόν, ὅπου ὁ ἔρωσ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος συνθάλλει ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνὸς νέου Ἰταλοῦ, μετὰ τοῦ ἔρωτός του πρὸς μίαν ὥραιαν Ἑνέτην. Ὁ διπλοῦς ἐνθουσιασμός, ὑποθαλπόμενος ἀπὸ τὴν διπλὴν φλόγα τοῦ ἔραστου καὶ τοῦ πολέμου, ἀνάπτει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ὀρτη πῦρ τοῦ ὁποῦ ἡ προσέγγισις πολὺ σφοδρὰ δι' εὐαίσθητον καὶ νευρικὸν ἄνθρωπον, προσκαλεῖ τέλος τὴν αὐτοχειρίαν.

Τὸ βιβλίον τοῦτο, ἀντιγραφὴ φιλολογικὴ τοῦ Βερτέρου τοῦ Γαίτου, ἀλλὰ χρωματισμένη καὶ διαλάμπουσα, ἦτο τότε εἰς τὰς χεῖρας ὅλων τῶν νέων οἵτινες ἔτρεπον ὡς ἡμεῖς εἰς τὴν καρδίαν τῶν τὸ διπλοῦν ὄνειρον ἐκείνων, οἵτινες εἶναι ἄξιον νὰ σκέπτωνται τι μεγαλότερον παρὰ τὴν φύσιν, τὸν ἔρωτα δηλ. καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

Γ'.

Ἡ ἀστυνομία τοῦ Ναπολέοντος καὶ τοῦ Μυράτου, προέγραφον εἰς μάτην τὸν συγγραφέα καὶ τὸ βιβλίον, καὶ ὁ εἰς καὶ τὸ ἄλλο εἶχον ὡς ἄσυλον τὴν καρδίαν ὅλων τῶν συμπατριωτῶν τοῦ Ἰταλῶν καὶ ὅλων τῶν φιλελευθέρων τῆς Εὐρώπης. Τὸ βιβλίον εἶχεν ὡς ἁγίαστήριον τὸ στήθος τῶν νέων ὡς ἡμεῖς, οἵτινες τὸ ἐκρύπταμεν ἐκεῖ, ἵνα ἀναπνεύσωμεν τὰς ἀρχάς του. Τὰ δύο ἄλλα βιβλία, ἅπερ ἐσώσαμεν, τὸ ἓν ἦτον ὁ *Haublos* καὶ ἡ *Birgimia* τοῦ Βερνανδίνου Σαιμπέρου, τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο τοῦ ἀπλοικοῦ ἔρωτος, βιβλίον ὁμοιάζον σελίδα τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ κόσμου, ἀποσπασθεῖσαν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, καὶ διατηρηθεῖσαν ἀγνὴν καὶ καταβρεγμένην μὲ δάκρυα, τὰ ὁποῖα εἶναι μεταδοτικὰ εἰς τὰ ὅμματα τῆς δεκαεξαετοῦς ἡλικίας. Τὸ ἄλλο ἦτο εἰς τόμος τοῦ Τακίτου, σελίδες ἔμπλεοι ἀκολασίας, αἰσχύνης καὶ αἵματος, ἀλλ' ὅπου ἡ στωικὴ ἀρετὴ λαμβάνει τὴν γλυκύδα καὶ τὴν κατ' ἐπιφάνειαν ἀπάθειαν τῆς ἱστορίας, διὰ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς ἐννοοῦντας τὸ μῖσος τῆς τυραννίας, τὴν ἰσχὺν τῆς ὑψηλῆς ἀφοσιώσεως καὶ τὴν δίψαν τῶν γενναίων θανάτων.

Τὰ τρία ταῦτα βιβλία εὗρισκοντο ἐκ τύχης ἀνταποκρινόμενα εἰς τὰ τρία αἰσθήματα ἐξ ὧν ἔπαλλον ἕκαστε ὡς ἐκ προαισθημάτων αἱ νέαι καρδίαι μας, ὁ ἔρωσ, ὁ ἐνθουσιασμός ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας, καὶ τέλος τὸ πάθος τὸ διὰ τὴν πολιτικὴν ἐνέργειαν καὶ διὰ τὴν ὥθησιν τῶν μεγάλων πραγμάτων, ὧν ὁ Τάκιτος μᾶς παρέχει τὴν εἰκόνα, καὶ δι' ὧν ἐνέβαφε τὰς ψυχὰς μας ἐνωρὶς εἰς τὸ αἶμα τῆς γραφίδος του καὶ εἰς τὸ πῦρ τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς. Ἀνεγινώσκαμεν μεγαλοφώνως καὶ ἀλληλοδιαδόχως, ὅτε μὲν θαυμάζοντες, ὅτε δὲ κλαίοντες καὶ ἄλλοτε βεβυβάζοντες. Διεκόπτομεν τὰς ἀναγνώσεις ταύτας διὰ μακρὰς σιωπῆς, καὶ ἐπιφωνήσεων αἰ-

τινες ἦσαν δι' ἡμᾶς ἡ ἀπρομελέτητος σχολίασις τῶν ἐντυπώσεών μας, καὶ τὰς ὁποίας ὁ ἄνεμος ἀφῆρπαζε μὲ τὰς ὄνειροπολήσεις ἡμῶν.

Δ'.

Ἐπιθέμεθα οἱ ἴδιοι κατ' ἰδέαν εἰς τινὰς τῶν ῥωμαντικῶν τούτων ἢ ἱστορικῶν θέσεων, τὰς ὁποίας ὁ ποιητὴς ἢ ὁ ἱστορικὸς μᾶς παρίσταν' ἐπλάττομεν ἑαυτοῖς τὸ ἰνδαλμα ἔραστου ἢ πολέμου, ζωῆς ἰδιωτικῆς ἢ δημοσίας, εὐδαιμονίας ἢ ἀρετῆς, καὶ ἡρεσκόμεθα νὰ συνδυάζωμεν τὰς μεγάλας ταύτας περιστάσεις, τὰς παραδόξους ταύτας τύχας τῶν ἐπαναστατικῶν ἐποχῶν, ὅπου οἱ ἐπιφανέστεροι ἄνδρες ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὸ πλῆθος διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ προσεκλήθησαν νὰ πολεμήσωσι τὴν τυραννίαν καὶ νὰ σώσωσι τὰ ἔθνη· ἔπειτα, βύματα τῆς ἀστασίας καὶ τῆς ἀχαριστίας τῶν λαῶν, κατεδικάσθησαν ν' ἀποθάνωσιν ἐπὶ τῆς λαίμητόμου, κατ' ἐμπροσθεν τοῦ αἰῶνος, ὅστις παραγνῶριζει αὐτοὺς, καὶ τῶν μεταγενεστέρων οἵτινες τοὺς ἐκδικοῦνται.

Δὲν ὑπῆρχε πρόσωπον, ὅσον ἡρωϊκὸν καὶ ἂν ἦτον, τὸ ὁποῖον δὲν ἤθελε εὖρει τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐξισουμένας πρὸς τὰς διαφόρους θέσεις.

Παρесκευαζόμεθα εἰς πάντα, καὶ ἂν ἡ τύχη ποτὲ δὲν ἐπραγματοποίει τὰς μεγάλαις ἐκείνας δοκιμασίας, εἰς ἀσυνεπῶς ἐρρίπτόμεθα, προσεδικούμεθα καταφρονούντες αὐτήν. Ὅταν ὁ ἥλιος ἔδυσεν, ἐπονοῦμεν μακρὰς ἐκδρομάς διὰ τῆς νήσου, διατρέχοντες αὐτὴν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Ἐπεστρέφαμεν, ὅτε ἡ νύξ ἤρχιζεν, ἔχοντες τοὺς κόλπους καὶ τὰς χεῖρας πλήρεις ἀπὸ τὰς μετρίας προμηθείας μας. Ἡ οἰκογένεια συνηθροίζετο τὸ ἑσπέρας ἐπὶ τῆς στέγης τὴν ὁποίαν ὀνομάζομεν εἰς τὴν Νεάπολιν *Astrico* (ἡλιακὸν) διὰ νὰ περιμεινῶμεν τὰς ὥρας τοῦ ὕπνου. Τίποτε σκηνογραφικώτερον εἰς τὰς ὥρας νύκτας τοῦ κλίματος τούτου, παρὰ τὴν σκηνὴν τοῦ ἡλιακοῦ, εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης.

Ε'.

Εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἡ χαμηλὴ καὶ τετράγωνος οἰκία ὁμοιάζει στηλοβάτην ἀρχαίον, ὅστις παριστᾷ ζῶντα συμπλέγματα καὶ ἀγάλματα ἐμψύχα. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς οἰκίας ἀναβαίνουν ἐκεῖ ἢ λάμπει τῆς σελήνης, αἱ ἀκτίνες τῆς λυχνίας ἐκτείνουσι καὶ σχεδιογραφοῦσι τὰς κατατομὰς ταύτας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ στερεώματος. Βλέπει τις ἐκεῖ τὴν γρχίαν μητέρα νήπουσαν, τὸν πατέρα καπνίζοντα εἰς τὴν πηλίνην καπνοσύριγγά του, τὰ παιδιά στηριζόμενα ἐπὶ τοῦ χεῖλους καὶ ἄδοντα μετὰ φωνῆς βραδείας καὶ ἀδυνάτου τὰ ναυτικὰ ἢ χωρικὰ ἐκεῖνα ἄσματα, τῶν ὁποίων ὁ παρκατεταμένος ἢ πάλλων ἦχος ἔχει τι κλυθυμητὸν ὁμοιον πρὸς τὸν ἦχον ζύλου προσκρουομένου κατὰ τῶν κυμάτων. Αἱ νέαι κόραι, τέλος, μὲ τοὺς βραχεῖς χιτῶνάς των, τοὺς γυμνοὺς πόδας των, τοὺς ὑποδέτας τοὺς πρασίνοους, ἐστολισμένους μὲ σειράδια χρυτοῦ καὶ ἀργύ-

ρου, μὲ τὴν μακρὰν καὶ μαύρην κόμην των κυματουμένην ἐπὶ τῶν ὤμων των ἡ περιτετειλιγμένην μὲ μανδύλιον δεδεμένον περὶ τὸν αὐχένα, διὰ τὰ προφυλάττωσι τὴν κόμην των ἀπὸ τὸν κονιορτόν.

Χορεύουσιν ἐκεῖ πολλάκις μόναι, ἢ μὲ τὰς ἀδελφάς των· ἡ μία κρατεῖ κιθάραν, ἡ ἄλλη ὑφώνει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της τύμπανον τῆς Βισκαίας, περικυκλωμένον ὑπὸ χαλκίνων κωδωνίσκων. Τὰ δύο ταῦτα ὄργανα, τὸ μὲν μελαγχολικὸν καὶ ἐλαφρὸν, τὸ δὲ μονότονον καὶ σιγαλὸν, συμφωνοῦσι θαυμασιῶς ἵνα ἐκφέρωσι σχεδὸν ἄνευ τέχνης τοὺς δύο διαδοχικοὺς φθόγγους τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου, τὴν λύπην καὶ τὴν χαρὰν. Τοὺς ἀκούει τις κατὰ τὰς νύκτας τοῦ θέρους εἰς ὅλα τὰ δώματα τῶν νήσων, ἢ τῶν ἐξοχῶν τῆς Νεαπόλεως, καὶ εἰς τὰς λέμβους ἀκόμη. Ἡ ἐναέριος αὕτη μουσικὴ ἁρμονία, ἥτις παρακολουθεῖ τὴν ἀκοὴν ἀπὸ πόλιν εἰς πόλιν, ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τῶν ὀρέων, ὁμοιάζει τὸν βόμβον ἐνὸς περιπλέον ἐντόμου, ὅπερ ἡ θερμότης γεννᾷ, καὶ διδάσκει τὸν βόμβον τοῦτον ὑπὸ τὸν ὠραῖον ἐκεῖνον οὐρανόν. Τὸ ἔντομον τοῦτο εἶναι ὁ ἀνθρώπος, ὅστις ψάλλει ἐπὶ ἡμέρας πινάς, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τὴν νεότητα καὶ τοὺς ἔρωτάς του, καὶ ἔπειτα σιωπᾷ διὰ παντός. — Ποτὲ δὲν ἤκουσα τὰ ἄσματα ταῦτα τὰ εἰς τὸν ἀέρα διεσπαρμένα ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν δωματίων, χωρὶς νὰ σταματήσω καὶ χωρὶς νὰ αἰσθηνῶ τὴν καρδίαν πεπιεσμένην, ἐτοίμην νὰ διαβράγῃ ὑπὸ ἐνδομύχου χαρᾶς ἢ μελαγχολίας ἰσχυροτέρας ἐμοῦ.

ΣΤ΄.

Τοιαῦται ἐπίσης ἦσαν αἱ στάσεις, αἱ μουσικαί, αἱ ὧδαί ἐπὶ τοῦ δωματος τῆς στέγης τοῦ Ἀνδρέα. Ἡ Γρατζιέλλα ἔπαιζε κιθάραν, καὶ ὁ Βεππίνος κροτῶν τοὺς δακτύλους του τοὺς παιδικοὺς ἐπὶ τοῦ μικροῦ τυμπάνου, τὸ ὅποιον ἔχρησίμευε νὰ τὸν ἀποκοιμίζῃ εἰς τὴν κοίτην του, συνώδευε τὴν ἀδελφὴν του. Μολονόσι τὰ ὄργανα ἦσαν φαιδρά καὶ αἱ θέσεις χαρμύσουνοι, ἀλλὰ τὰ ἄσματα ἦσαν μελαγχολικά, οἱ τόνοι βραβεῖς καὶ διακεκομμένοι ἡγγίζον βαθέως τοὺς ἀποκεκοιμημένους παλμοὺς τῆς καρδίας. Ἡ μουσικὴ εἶναι τοιαύτη, ὅπου δὲν εἶναι μάταιον παίγνιον τῆς ἀκοῆς, ἀλλ' ἁρμονικὸς στεναγμὸς τῶν παθῶν, ὅστις ἐξέρχεται τῆς ψυχῆς διὰ τῆς φωνῆς. Ὅλοι οἱ ἡχοί της εἶναι στεναγμοί, ὅλοι οἱ τόνοι κυλίσουσιν δάκρυα μετὰ τοῦ μουσικοῦ ἤχου. Δὲν δύναται τις ποτὲ νὰ κρούσῃ ὀλίγον τι σφοδρότερον τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς νὰ ἐξέλθωσιν αὐτῆς δάκρυα. Τοσοῦτον ἡ φύσις κρύπτει τὴν λύπην ἐντὸς αὐτῆς, ὥστε μόλις τὴν διαταράξῃ τις, ἀναθαίνει ἀμέσως τὸ καταστάλαγμα εἰς τὰ χεῖλη της, καὶ τὰ νέφη εἰς τὰ ὄμματά της...

Ζ΄.

Καὶ ὅταν ἡ νέα κόρη, προσκαλουμένη παρ' ἡμῶν ἡγείρετο σεμνοπρεπῶς νὰ χορεύσῃ τὴν τα-

ραντέλαν εἰς τὸν ἤχον τοῦ τυμπάνου κρουμένου παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ της, κοίτ' παραφερομένη ἀπὸ τὰς κυκλοειδεῖς κινήσεις τοῦ ἐθνικοῦ τούτου χοροῦ, ἐστρέφετο περὶ ἑαυτὴν, τοῖς βραχίονας χαριέντως ὑφύσσα καὶ ταχύνουσα τὰ βήματά της μὲ τοὺς γυμνοὺς πόδας της, ναί, καὶ τότε ἀκόμη ὑπῆρχεν εἰς τὸ ὕψος, εἰς τὰ σχήματα, εἰς τὴν φρενίτιδα τῆς ἐν ἔργῳ ταύτης πρᾶφροσύνης, σοβαρόν τι καὶ μελαγχολικόν, ὡς νὰ μὴν ἦτον ἐκαστὴ χαρὰ εἰμὴ στιγμιαία παρ' αἰφροσύνης, καὶ ὡς, ἵνα δράξῃ τις ἀκτῖνα εὐτυχίας, ἢ νεότητος καὶ ἡ καλλονὴ αὐτὴ εἶχον ἀνάγκην νὰ παραζαλισθῶσι μέχρι σκοτοδίνης, καὶ νὰ μεθύωνται μέχρι μανίας.

Η΄.

Συχνότερα, συνδιελεγόμεθα σοβαρῶς μὲ τοὺς ξενίζοντάς μας· μάς διηγούντο τὴν ζωὴν των, τὰς παραδόσεις των, ἢ τὰς ἐνθυμήσεις τῆς οἰκογενείας. Ἐκαστὴ οἰκογένεια ἔχει μίαν ἱστορίαν, μίαν ποιήσιν, δι' ὃν τινα ἡξέυρει νὰ τὴν ἀναδιφήσῃ. Καὶ αὐτὴ ἐπίσης εἶχε τὴν εὐγενειάν της, τὴν πλοῦτόν της, τὴν ὑπεροχὴν της πάλαι ποτέ.

Ὁ πάππος τοῦ Ἀνδρέα ἦτο ἔμπορος Ἕλληνας ἐκ τῆς νήσου Αἰγίνης. Καταδιωχθεὶς ἐνεκα τῆς θρησκείας του ἀπὸ τὸν Πασσάν τῶν Ἀθηνῶν, ἐπέβησεν ἐν νυκτί τινι τὴν γυναικά του, τὰς θυγατέρας του, τοὺς υἱούς του, τὴν παρουσίαν του εἰς ἐν τῶν πλοίων του, ἅτινα εἶχε διὰ τὸ ἐμπόριόν του, καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Προκίθαν, ὅπου εἶχε ἀνταποκριτὰς, καὶ ὅπου οἱ κάτοικοι ἦσαν Ἕλληνες ὡς αὐτός. Ἡγόρασε κτήματα ἐκ τῶν ὁποίων δὲν ἔμενε πλέον ἄλλο ἔχον εἰμὴ ἡ μικρὰ ἔπαυλις, ὅπου ἤμεθα, καὶ τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας κεχαρμημένον εἰς τινὰς τάφους εἰς τὸ κοιμητήριον τῆς πόλεως. Αἱ θυγατέρες ἀπέθανον καλοῦμαι εἰς τὸ μοναστήριον τῆς νήσου. Οἱ υἱοὶ ἀπώλεσαν ὅλην τὴν περιουσίαν εἰς τὰς τρικυμίας, αἵτινες κατεσπόντισαν τὰ πλοία των. Ἡ οἰκογένεια περιῆλθεν εἰς τὴν παρακμὴν της. Ἐπὶ τέλους καὶ τὸ ὄνομα της μετέλλαξεν, ἀντὶ ὀνόματος ἀφανοῦς ἀλιεύς. «Ὅταν μία οἰκία κημινοῖ, θὰ ἐκλείψῃ ἐπὶ τέλους καὶ ὁ τελευταῖος λίθος, μᾶς ἔλεγεν ὁ Ἀνδρέας» ἐξ ὧν ὅσα ὁ πατήρ μου κατεῖχεν ὑπὸ τὸν οὐρανόν, δὲν μένουσιν παρὰ τὰ δύο κοπία μας, ἡ λέμβος, τὴν ὁποίαν μὲ ἀπεδόστες, ἡ καλύβη αὕτη, ἥτις δὲν δύναται πλέον νὰ θρέψῃ τοὺς κυρίους της, καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. »

Θ΄.

Ἡ μήτηρ καὶ ἡ νέα κόρη μᾶς ἠρώτων νὰ τοὺς εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς τίνας ἤμεθα, τίς ἡ πατρίς μας, τί ἔκαμναν αἱ οἰκογενεαὶ μας, ἂν εἴχωμεν τὸν πατέρα μας, τὴν μητέρα μας, ἀδελφοὺς, ἀδελφάς, οἰκίας, συκὰς, ἀμπέλους, διὰ τὴν ἀφῆσκαμεν ὅλα ταῦτα τόσον νέοι, διὰ νὰ ἔλθωμεν νὰ κοπιηλατῶμεν, ν' ἀναγινώσκωμεν, νὰ γράφωμεν, νὰ ρεμβάζωμεν εἰς τὸν ἥλιον, καὶ νὰ κοιμώμεθα κατὰ γῆς εἰς τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως; Εἰς μᾶς

την ταῖς ἐλέγομεν, δὲν ἐδυνάμεθα ποτὲ νὰ δώσωμεν εἰς αὐτάς νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι ἤλθομεν εἰς τὸν τόπον των νὰ βιλέπωμεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν θάλασσαν, νὰ ἐξατρίζωμεν τὴν ψυχὴν μας εἰς τὸν ἥλιον, νὰ αἰσθανόμεθα ζέουσιν ἐντὸς ἡμῶν τὴν νεότητά μας, καὶ νὰ συλλέγωμεν ἐντυπώσεις, αἰσθήματα, ιδέας, τὰς ὁποίας ἠθέλαμεν γράφει ἔπειτα διὰ στίχων, ὁποίους ἔβλεπον γεγραμμένους εἰς τὰ βιβλία μας, ἢ ὁποίους οἱ αὐτοσχέδιοι ποιηταὶ τῆς Νεαπόλεως ἀπήγγελλον, τὴν κυριακὴν τὸ ἑσπέρας, εἰς τοὺς ναύτας, ἐπὶ τῆς προκυμαίας ἢ εἰς τὴν *Marina*.

— Θέλετε νὰ μᾶς ἐμπαίζετε, μᾶς ἔλεγεν ἡ Γρατσιέλλα καγχάζουσα, ἐσεῖς ποιηταὶ! ἀλλὰ δὲν ἔχετε τὴν κόμην ἀνωρθωμένην καὶ τὸ βλέμμα ἀγριοπὴν ὡς ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ὀνομάζουν μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα εἰς τὴν προκυμαίαν τῆς Παραλίας (*marina*)! ἐσεῖς ποιηταὶ! καὶ δὲν ἤξεύρετε οὐτε ἓνα τόνον μουσικῆς νὰ κρούσετε εἰς τὴν κιθάραν. Μὲ τί λοιπὸν θὰ συνοδεύσετε τὰ ἄσματα, τὰ ὁποῖα κάμνετε;

Ἐπειτα ἐκίνει τὴν κεφαλὴν μὲ μορφασμὸν δυσαρρεσκείας, καὶ ἀνυπομονησίαν δεκνύουσα, διότι δὲν ἠθέλαμεν νὰ εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν.

I.

Ἐνίοτε πονηρὰ ὑποψία διεπέρα τὴν καρδίαν της, καὶ ἔρριπτεν ἀμφιβολίαν καὶ σκιάν φόβου εἰς τὸ βλέμμα της· ἀλλὰ τοῦτο ὀλίγον διήρκει· τὴν ἤκούσαμεν νὰ λέγῃ χαμηλῇ τῇ φωνῇ εἰς τὴν μάμνην της.

— Ὄχι, τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν εἶναι οὐτοι πρόσφυγες, διωχθέντες ἀπὸ τὸν τόπον των διὰ κακὰς πράξεις. Τόσον νέοι, τόσον καλοκάγαθοι, τόσον ὠραῖοι, δὲν δύνανται αὐτοὶ νὰ γνωρίζουν τὸ κακόν. «Ἦδυνόμεθα τότε νὰ τῇ λέγωμεν τὴν διήγησιν κακουργημάτων τινῶν ἀποτροπαίων, τῶν ὁποίων ἐκηρυττόμεθα οἱ αὐτοργοί. Ἡ ἀντίθεσις τοῦ καθαροῦ καὶ λευκοῦ μετώπου μας, τῆς ἀδόλου καρδίας μας πρὸς τὰ φανταστικὰ ἐγκλήματα, τὰ ὁποῖα ὑπεθέταμεν ὅτι ἐπράξιμεν, διήγειρε καγχασμοὺς καὶ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὸν ἀδελφόν της, καὶ διεσκέδαζον ταχέως πᾶσαν σκιάν καὶ πᾶσαν πιθανότητα ὑποψίας.

IA.

Ἡ Γρατσιέλλα μᾶς ἡρώτα συνεχῶς τί ἀνεγινώσκαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὰ βιβλία μας. Ἐνόμιζεν ὅτι ἦσαν πρυσευχαί, διότι ποτὲ δὲν εἶδεν βιβλία, εἰμὴ μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν πιστῶν, οἵτινες ἤξεύρουσαν ν' ἀναγινώσκουν, καὶ ἀκολουθοῦν τοὺς ἱερούς λόγους τοῦ ἱερέως εἰς τὰ θεησκευτικὰ βιβλία των. Μᾶς ἐνόμιζε πολὺ εὐλαβὴς, διότι ἡμέρας ὁλοκλήρους κατεγινόμεθα νὰ ὑποτραυλιζώμεν λέξεις μυστηριώδεις δι' αὐτὴν. Ἐξελήττετο μόνον διατὶ δὲν ἐγινόμεθα ἱερεῖς, ἢ ἐρημίται εἰς κἀνὲν ἐκκλησιαστικὸν σχολεῖον τῆς Νεαπόλεως, ἢ εἰς κἀνὲν μοναστήριον τῆς νήσου. Διὰ νὰ τὴν ἐξάξωμεν ἀπὸ τὴν ἀπάτην, ἀπεπειρά-

θημεν νὰ ἀναγινώσκωμεν δύο ἢ τρία τεμάχια τοῦ Φωσκόλου καὶ τοῦ Ταχίτου μας, μεταφράζοντες ταῦτα εἰς γλῶσσαν χυδαίαν τοῦ τόπου της.

Ἐνομίζομεν ὅτι οἱ πατριωτικοὶ οὗτοι στεναγμοὶ τοῦ ἐξωρίστου Ἰταλοῦ καὶ αἱ μεγάλαι τραγωδίαί τῆς αὐτοκρατορικῆς Ρώμης, ἥθελον κάμει ἰσχυράν ἐντύπωσιν εἰς τὸ ἀπλοῦν μας ἀκροατήριον· ἐπειδὴ ὁ λαὸς ἔχει ἔμφυτον τὸν πατριωτισμὸν, τὸν ἡρωϊσμὸν εἰς τὰ αἰσθηματά του, καὶ τὸ δρᾶμα εἰς τὸ βλέμμα· ὅ,τι διατηρεῖ περισσότερον εἰς τὴν μνήμην του, εἶναι αἱ μεγάλαι πτώσεις καὶ οἱ ἔνδοξοι θάνατοι· ἀλλὰ ταχέως ἐπαρτηρήσαμεν ὅτι αἱ ῥητορικαὶ ἀπαγγελίαι καὶ αἱ τόσον ἰσχυραὶ σκηναὶ δι' ὑμᾶς, δὲν προήγαγον οὐδὲν ἀποτέλεσμα εἰς τὰς ἀπλᾶς ταύτας ψυχάς. Τὸ αἶσθημα τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας, ἡ πολυτέλεια τοῦ πνεύματος τῶν σχολαζόντων ἀνδρῶν, δὲν καταβαίνει τόσο χαμηλὰ εἰς τὸν λαόν.

Οἱ πτωχοὶ οὗτοι ἀλιεῖς δὲν ἐνόουν διατὶ ὁ Ὄρτις ἀπεπλίζετο καὶ ἐφρονέετο, ὅτε ἐδύνατο νὰ ἀπολάβῃ ὅλας τὰς ἀληθεῖς τέρψεις τῆς ζωῆς, νὰ περιδιαβάξῃ ἄνευ ἔργου, νὰ βλέπῃ τὸν ἥλιον, ν' ἀγαπᾷ τὴν ἐρωμένην του, καὶ νὰ δέσται τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς χλοεράς καὶ εὐθαλεῖς ὄχθας τῆς Βρέντης. Διατὶ, ἔλεγον, νὰ βασανίζεται οὕτω δι' ιδέας, αἵτινες δὲν εἰσχωροῦσι μέχρι τῆς καρδίας; Τί τὸν μέλει ἂν Αὐστριακοί, ἢ Γάλλοι βασιλεύωσιν εἰς τὸ Μιλάνον; Εἶναι ἄφρων νὰ λυπῇται τόσον διὰ τὰ τοιαῦτα. Καὶ δὲν ἤκουον πλέον.

IB.

Ἀλλὰ τὸν Τάκιτον, τὸν ἤκουον ὀλιγώτερον ἀκόμη. Ἡ αὐτοκρατορία ἢ ἡ δημοκρατία, οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι οἵτινες ἐφρονέοντο ἀμοιβαίως, οἱ μὲν διὰ νὰ βασιλεύσωσιν, οἱ δὲ διὰ νὰ μὴν ἐπιζήσωσιν εἰς τὴν δούλωσιν, τὰ ἐγκλήματα ταῦτα ἐνεκα τοῦ θρόνου, αἱ ἀρεταὶ αὐταὶ χάριν τῆς δόξης, οἱ θάνατοι οὗτοι χάριν τῶν μεταγενεστέρων δὲν τοὺς ἐνεψύχουν διόλου· αἱ καταιγίδες τῆς ἱστορίας ἐκρήγνυνται πολὺ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς των, ὥστε νὰ τὰς αἰσθανθῶσι· δι' αὐτοὺς ἦσαν ὡς αἱ βρονταὶ αἱ μακρὰν αὐτῶν μυκώμεναι εἰς τὰ ὄρη· ἀφίνουσιν αὐτάς νὰ συστρέφονται χωρὶς ν' ἀνησυχωῖεν, ἐπειδὴ πίπτουν μόνον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὄρεων, καὶ δὲν κλονίζουσιν τὸ ἴσιον τοῦ ἀλιεῶς, οὐδὲ τὴν οἰκίαν τοῦ ἀγρότου.

Ὁ Τάκιτος δὲν εἶναι δημοτικὸς, εἰμὴ παρὰ τοῖς πολιτικοῖς ἢ τοῖς φιλοσόφοις· εἶναι ὁ Πλάτων τῆς ἱστορίας. Ἡ εὐαισθησία του εἶναι πολὺ λεπτὴ διὰ τὸν χυδαῖον λαόν. Ὅπως ἐννοήσῃ τις αὐτὸν δεόν νὰ ἔζησεν ἐν μέσῳ τῶν τρικυμιῶν τῆς δημοσίας πλατείας, ἢ ἐντὸς τῶν μυστηριωδῶν ραδιουργιῶν τῶν παλατιῶν. Ἀφαίρεσας τὴν ἐλευθερίαν, τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν δόξαν ἀπὸ τὰς σκηνάς του; τί μένει; Αὐτοὶ εἶναι οἱ τρεῖς μεγάλοι ὑποκριταὶ τῶν δραμάτων του. Ἄρα, τὰ τρία ταῦτα πάθη εἶναι ἄγνωστα εἰς τὸν λαόν, διότι εἶναι τὰ πάθη τοῦ

πνεύματος, καὶ ὁ λαὸς δὲν ἔχει εἰμὴ τὰ πάθη τῆς καρδίας. Παρατηρήσαμεν τοῦτο ἀπὸ τὴν ψυχρότητα καὶ τὴν ἐκπληξιν, τὴν ὁποίαν τὰ τεμάχια ταῦτα παρήγαγον κύκλω ἡμῶν.

Ἐδοκιμάσαμεν τότε, μιᾷ ἐσπέρᾳ, ν' ἀναγνώσωμεν εἰς αὐτοὺς τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν. Ἐγὼ μετέφραζα ἀναγινώσκων, ἐπειδὴ ἀνέγνωσα τοσάκις τὴν ἱστορίαν ταύτην, ὥστε τὴν ἤξευρα σχεδὸν ἐκ στήθους. Οἰκειωθείς, διὰ μικροτέρας διαμονῆς εἰς Ἰταλίαν, πρὸς τὴν γλῶσσαν, εὐκόλως εὗρισκον τὰς ἐκφράσεις, αἵτινες ἔρρεον ἀπὸ τὰ χεῖλη μου ὡς τῆς μητρικῆς γλώσσης μου. Μόλις ἡ ἀνάγνωσις αὕτη ἤρχισε, καὶ ἡ φυσιογνωμία τοῦ μικροῦ ἀκροατηρίου μας ἠλλοιώθη· πάντες ἔλαβον ἐκφρασιν προσοχῆς καὶ κατανύξεως, βέβαια τεκμήρια τῆς συγκινήσεως τῆς καρδίας. Εὖρομεν λοιπὸν τὴν χορδὴν, ἥτις πάλαι ὁμοφώνως εἰς τὴν καρδίαν ὄλων τῶν ἀνθρώπων, ὄλων τῶν ἡλικίων, ὄλων τῶν ἐπαγγελμάτων, τὴν εὐχίσθητον, τὴν παγκόσμιον χορδὴν, ἐκείνην ἥτις περιλαμβάνει εἰς ἓνα μόνον ἔχον τὴν αἰωνίαν ἀλήθειαν τῆς ἀληθοῦς τέχνης, τὴν φύσιν, τὸν ἔρωτα καὶ τὸν Θεόν.

II.

Δὲν ἀνέγνωσα ἀκόμη εἰμὴ σελίδας τινάς, καὶ ἤδη, γέροντες, κόρη, παιδία, πάντες μετέβαλλον στάσιν. Ὁ ἀλιεὺς, τὸν ἀγκῶνα στηρίζων ἐπὶ τοῦ γόνατός του, καὶ τὸ ὅτιον κεκλιμένον πρὸς τὸ μέρος μου, ἐλησμόνει ν' ἀπορροφήσῃ τὸν καπνὸν τῆς καπνοσύριγγός του. Ἡ γραῖα μάμμη, καθημένη ἀπέναντί μου, ἐκράτει τὰς δύο τῆς χειρὸς ἡνωμένας ὑπὸ τὸν πώγωνά της, ἐν τῷ σχήματι τῶν πτωχῶν γυναικῶν, αἵτινες ἀκούουσι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀνακαθήμεναι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν ναῶν. Ὁ Βέππος κατέβη ἀπὸ τὸν τοῖχον τοῦ δώματος, ὅπου πρὸ ὀλίγου ἐκάθητο, ἐναπέθεσεν ἄνευ κρότου τὴν κιθάραν του ἐπὶ τοῦ στανιδώματος, καὶ ἔθετε τὴν χειρὰ του ἐπὶ τῆς χειρὶδος αὐτῆς, φοβούμενος μήπως ὁ ἄνεμος κρούσῃ τὰς χορδὰς της, ἡ Γρατσιέλλα, ἥτις ἴστατο συνήθως ὀλίγον μακρὰν, ἐπλησίαζεν ἀνεπαισθήτως πρὸς ἐμέ, ὡς νὰ ἐυαγεύθῃ ἀπὸ δυνάμιν τινα μαγνητικὴν, κεκρυμμένην εἰς τὸ βιβλίον.

Στηριγμένη εἰς τὸν τοῖχον τοῦ δώματος, εἰς τοὺς πόδας τοῦ ὁποίου ἤμην κατακεκλιμένος αὐτὸς ἐγὼ, ἐπλησίαζεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐγγὺς μου, ἐρειδόμενη ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονός της, ὅτις ἔκλινε κατὰ γῆς, ὡς τοῦ πληγωμένου ἀθλητοῦ. Ἐθεώρει μὲ μεγάλους καὶ ἀνοικτοὺς ὀφθαλμούς, ἄλλοτε τὸ βιβλίον, ἄλλοτε τὰ χεῖλη μου, ὅθεν ἔρρεον ἡ διήγησις, καὶ ἄλλοτε τὸ μεταξύ τῶν χειλέων μου καὶ τοῦ βιβλίου κενόν, ὡς νὰ εἰζήτη μὲ τὸ βλέμμα νὰ παρατηρήσῃ τὸ ἀόρατον πνεῦμα τὸ ὁποῖον μοι διερχόμην αὐτὴν. Ἦκουον τὴν ἄνισον πνοήν της νὰ διακόπτεται ἢ νὰ ταχύνεται κατὰ τοὺς παλμούς τοῦ δράματος, ὡς ἡ ἀσθμαίνουσα πνοή τινος, ὅστις ἀναδύει ὄρος καὶ ἀναπαύεται ἐν ἄ-

(Εὐτέρ. φύλ. 8 τόμ. ΣΤ')

ναπνεύσῃ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρόν. Πρὶν φθάσω εἰς τὸ μέσον τῆς ἱστορίας, ἡ πτωχὴ κόρη ἐλησμόνησε τὴν συστολὴν της, τὴν ὀλίγον τι ἀγρίαν πρὸς ἐμέ. Ἦσθάνομην τὴν θερμότητα τῆς ἀναπνοῆς της ἐπὶ τὰς χεῖράς μου, τὰ μαλλία της ἤγγιζον τὸ μέτωπόν μου. Δύο ἢ τρία θερμὰ δάκρυα, ἀπὸ τὰς παρειάς της περὶόντα, ἐκκλίδουν τὰς σελίδας πολλὰ πλησίον τῶν δακτύλων μου.

Ἐκτὸς τῆς βραδείας καὶ μονοτόνου φωνῆς μου, ἥτις μετέφραζε κατὰ λέξιν εἰς τοὺς ἀλιεῖς τὸ ποίημα τοῦτο τῆς καρδίας, οὐδεὶς κρότος ἤκουετο παρὰ τὸν ὑπόκωφον καὶ μεμακρυσμένον φλοῖσθον τῆς θαλάσσης, ἥτις ἔπαιε τὴν παραλίαν κάτω ἐκεῖ, παρὰ τοὺς πόδας μας. Ὁ κρότος οὗτος μάλιστα ἦτον ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν, ἐφαίνετο ὡς ἡ προμαντευομένη λύσις τῆς ἱστορίας, ἥτις ὥρνετο πρότερον εἰς τὸν ἀέρα κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν διάρκειαν τῆς διηγήσεως. Ἀλλὰ καθ' ὅσον ἡ διήγησις αὕτη ἀνεικίσσεται, κατὰ τοσοῦτον οἱ ἀπλοὶ ἀκροαταὶ μας ἐφαίνοντο παθαίνοντες. Ὅταν κατὰ τύχην ἐδίδαζον νὰ εὕρω τὴν κατάλληλον ἐκφρασιν, ἵνα ἐξηγήσω τὴν Γαλλικὴν λέξιν, ἡ Γρατσιέλλα, ἥτις ἐκράτει τὸν λύχνον, καὶ τὸν ἐπροφύλαττε κατὰ τοῦ ἀνέμου διὰ τῆς ποδιᾶς της, τὸν προσήγγιζεν εἰς τὰς σελίδας καὶ ἔκαie σχεδὸν τὸ βιβλίον ἐν τῇ ἀνυπομονήσει της, ὡς νὰ ἐνόμιζεν, ὅτι τῷ φῶς ἤθελε παραγάγει τὸ νόημα καὶ ἐκφέρει ταχύτερον τοὺς λόγους εἰς τὰ χεῖλη μου. Ἀπόθουν, μειδιῶν, τὸν λύχνον ἀπὸ τὴν χειρὰ μου, χωρὶς ν' ἀποσύρω τὸ βλέμμα μου ἀπὸ τὴν σελίδα, καὶ ἦσθα νόμην τοὺς δακτύλους μου καταθέρμους ἀπὸ τὰ δάκρυά της.

III.

Ὅταν ἐφθασα εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἡ Βιργινία ἀνακληθεῖσα εἰς Γαλλίαν ὑπὸ τῆς θείας της, αἰσθάνεται, οὕτως εἶπεν, τὸν διαμελισμὸν της εἰς δύο, καὶ προσπαθεῖ νὰ παρηγορήσῃ τὸν Παῦλον ὑπὸ τὰς βανάνεας, ὁμιλοῦσα πρὸς αὐτὸν περὶ ἐπιστροφῆς, καὶ δεκνύουσα τὴν θάλασσαν, ἥτις θέλει τὴν ἐπάρῃ, ἐκλίσαι τὸ βιβλίον, καὶ ἀνέβαλον τὴν ἀνάγνωσιν διὰ τὴν ἐπικύριον. Τοῦτο προσέβαλε τὴν καρδίαν τῶν ἀκροατῶν μας. Ἡ Γρατσιέλλα ἐγονυπέτησεν ἐμπροσθέν μου, ἔπειτα ἐμπροσθέν τοῦ φίλου μου, οἰοῖται ἱκετεύουσα νὰ τελειώσωμεν τὴν ἱστορίαν, ἀλλ' εἰς μάτην· ἠθέλαμεν νὰ παρατείνωμεν τὸ γοήτευμα δι' αὐτὴν, τὸ θέλητρον τῆς δοκιμασίας δι' ἡμᾶς· ἀρπάσασα τότε τὸ βιβλίον ἀπὸ τὰς χεῖράς μας, τὸ ἥνοιζεν ὡς νὰ ἐδύνατο διὰ τῆς ἰσχύος της θελήσεως, νὰ ἐννοήσῃ τοὺς χαρκατῆρας αὐτοῦ, τῷ ὁμίλησε, τὸ ἐνηγκαλίσθη, ἔπειτα τὸ ἔβαλεν αἰδημόνως ἐπὶ τῶν γονάτων μου, σταυρώνουσα τὰς χεῖρας καὶ θεωροῦσα μετ' ὀφθαλμοῦ.

Ἡ φυσιογνωμία της ἡ τόσον γαλήνιος καὶ μειδιῶσα, ἀλλ' ὀλίγον σοβαρὰ, ἔλαβεν αἶφνης, ἐν τῷ πάθει καὶ τῇ συμπληθητικῇ συγκινήσει, τὴν ἐμφύχωσιν, τὴν ἀταξίαν καὶ τὸ συμπληθητικὸν τοῦ δρά-

Ἡ ΓΡΑΤΣΙΕΛΛΑ.

ματος· ἤθελεν εἶπαι τις, ὅτι περιπέτειά τις αἰφνίδιος μετέβαλε τὸ ὠραῖον ταῦτο μάρμαρον εἰς σάρκα καὶ δάκρυα. Ἡ νέα κόρη ἠσθάνετο τὴν καρδίαν της, μέχρις ἐκείνου ὑπνώτουσαν, ν' ἀποκαλύπτεται αὐτῇ εἰς τὴν καρδίαν τῆς Βιργινίας· ἐφαινετο ὅτι ὠρίμασεν ἐξ ἔτη ἐντὸς τῆς ἡμισίας ἐκείνης ὥρας.

Αἱ θερμῶδεις χροαὶ τοῦ πύθους διεποίκιλλον τὸ μέτωπόν της, τὸ κυανόλευκον τῶν ὀφθαλμῶν της, καὶ τὰς παρειάς της. Ἦν ὡς τὸ ἥσυχον καὶ ὑπόστεγον ὕδωρ, ὅπου ὁ ἥλιος, ὁ ἄνεμος, καὶ ἡ σκιά ἤθελον ἔλθει αἰφνιδίως νὰ παλαίσωσι κατὰ πρῶτον. Τὴν ἐθεώμεθα ἀπλήστως εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν. Αὐτῇ, ἥτις ἔως τότε δὲν μᾶς ἐνέπνευσεν ἢ τὸ εὐχαρί, μᾶς ἐνέπνευσεν ἤδη σχεδὸν σέβας· ἀλλ' εἰς μάτην μᾶς ἐξώρχιζε νὰ ἐξακολουθήσωμεν δὲν ἠθέλωμεν νὰ ἐξαντλήσωμεν τὴν

ισχύν μας διὰ μιᾶς, καὶ τὰ ὠραία της δάκρυα πολὺ μᾶς ἤρθεκε νὰ τὰ βλέπωμεν ῥέοντα, ὥστε νὰ μὴ στρεψύσωμεν τὴν πηγὴν τῶν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀπεσύρθη θυμωμένη καὶ ἔσθυσεν ὀργίλως τὸν λύγρον.

ΙΣΤ'.

Τὴν ἐπύριον ὅτε τὴν ἐπανεῖδον ὑπὸ τὰ κλήματα καὶ ἠθέλησα νὰ τὴν ὀμιλήσω, ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτῆς ὡς νὰ ἐκρυπτε τὰ δάκρυά της καὶ ἠρνήθη νὰ με ἀποκοιθῇ. Ἐβλεπέ τις ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν της περικυκλωμένων ἀπὸ ἀνεπαίσθητον μέλανα κύκλον, ἐκ τῆς ὠχρότητος ἐτι ἀμυροτέρας τῶν παρειῶν της, καὶ ἐκ τῆς χαρίσεως συμπίσεως τῶν γωνιῶν τοῦ στόματός της, ὅτι δὲν ἐκοιμήθη, καὶ ὅτι ἡ καρδία της ἦτον ἀκόμη πλήρης τῶν φαντασιωδῶν θλίψεων τῆς ἐσπέρας. Ἐξαισίο· δυνάμεις τοῦ βιβλίου τὰ ὁποῖον ἐνεργεῖ εἰς

τὴν καρδίαν ἀγραμμάτου κορασίου καὶ ἀμαθούς οἰκογενείας δι' ὅλης τῆς ἰσχύος τῆς πραγματικότητος, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀνάγνωσις εἶναι συμβεβηκός εἰς τὴν ζωὴν τῆς καρδίας!

Διότι ὅπως ἐγὼ μετέφραζον τὸ ποίημα, οὕτω καὶ τὸ ποίημα ἐξήγει τὴν φύσιν, καὶ τὰ συμβεβηκότες ταῦτα τὰ τόσον ἀπλᾶ ἢ κοίτη τῶν δύο παιδιῶν εἰς τοὺς πόδας τῶν δύο μητέρων, οἱ ἀθῶοι ἔρωτές των, ὁ σκληρὸς χωρισμὸς των, ἡ ἐπιστροφή ἐκεῖνη ἡ ψευθεῖσα διὰ τοῦ θανάτου, τὸ ναυάγιον ἐκεῖνο, καὶ οἱ δύο τάφοι οἱ περικλεῖοντες μίαν μόνον καρδίαν ὑπὸ τὰς βανανέας, εἶναι γεγονότα, τὰ ὅποια πᾶς τις αἰσθάνεται καὶ ἐνοεῖ ἀπὸ τῶν παλαιῶν μέχρι τῆς καλύβης τοῦ ἀλιέως. Οἱ ποιηταὶ ζητοῦσι τὴν εὐφυῖαν πολὺ μακρὰν, ἐνῷ αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ἀπλοῦσται χορδαὶ αὐτῆς εὐλαβῶς καὶ κατὰ τὴν ἀπτόμεναι ἐπὶ τοῦ ὄργανου τούτου, παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἐντισταμένου, ἀρκοῦν ἢ ἀποσπᾶσιν τὰ δάκρυα ἀπὸ δολόκληρον αἰῶνα καὶ νὰ γίνωσιν δημοτικά ὅσον ὁ ἔρως, καὶ συμπαθητικά ὅσον τὸ αἰσθημα. Τὸ ὑψηλὸν ἀπαυδεῖ, τὸ ὠραῖον ἀπατᾷ, τὸ παθητικὸν μόνον εἶναι ἀναμάρτητον ἐν τῇ τέχνῃ. Ὅστις γινώσκει νὰ συγκινή, οὗτος γινώσκει τὸ πᾶν. Ἰπάρχει πλεονέκτα εὐφυῖα εἰς ἕν δάκρυ ἢ εἰς ὅλα τὰ μουσεῖα καὶ εἰς ὅλας τὰς βιβλιοθήκας τοῦ κόσμου. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὡς τὸ δένδρον τὸ ὁποῖον σείουν ἵνα πέσῃ ὁ καρπὸς του· δὲν κλονίζει τις ποτὲ τὸν ἄνθρωπον, χωρὶς νὰ σταλαῶσιν δάκρυα ἐξ αὐτοῦ.

ΙΖ΄.

Τὴν ἡμέραν ἅπασαν, ἡ οἰκία ἦτον ἄθυμος ὡς νὰ συνέβη τι ἀπευκταῖον εἰς τὴν τάπεινήν οἰκογένειαν. Συνήχθησαν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος, χωρὶς ν' ἀποτείνωσι τὸν λόγον πρὸς ἀλλήλους, ἀπεχωρίσθησαν, συνήλθον χωρὶς νὰ μειδιάσωσι. Ἐξέλεπε τίς ὅτι ἡ Γρατσίελλα ἄκουσα εἰργάζετο εἰς τὸν κήπον καὶ εἰς τὸ δῶμα. Ὅτε ἡ ἐσπέρα ἐπῆλθε, καὶ ἀνελάβομεν τὰς συνήθεις θέσεις μας εἰς τὸν ἡλιακόν, ἤνοιξα ἐκ νέου τὸ βιβλίον, καὶ ἐτελείωσα τὴν ἀνάγνωσιν ἐν μέσῳ τῶν λυγμῶν. Παιτὴρ, μήτηρ, παιδί, ὁ φίλος μου, ἐγὼ ὁ ἴδιος, ὅλοι μετέσχομεν τῆς γενικῆς συγκινήσεως. Ὁ σοβαρὸς καὶ μελαγχολικὸς ἦχος τῆς φωνῆς μου, ὑπέκυπτε ἐν ἀγνοίᾳ μου εἰς τὴν λυπηρὰν περιγραφήν τῶν συμβεβηκότων, καὶ εἰς τὴν σοβαρότητα τῶν λόγων. Εἰς τὸ τέλος τῆς διηγήσεως ἐφαίνοντο ταῦτα ἐρχόμενα μακρόθεν καὶ ἐπιπλέοντα ἄνωθεν εἰς τὴν καρδίαν μετὰ τὸν ἡρώδη τόνον κενῶ ἀτήθους, ὅπου ἡ καρδία δὲν πάλλει πλέον καὶ δὲν συμμετέχει τῶν γηίνων συμβεβηκότων, εἰμὴ διὰ τῆς λύπης, τῆς θρησκείας καὶ τῆς μνήμης.

Ἀδυνατὸν ἦτον εἰς ἡμᾶς νὰ προσφέρωμεν λόγους ματαιούς μετὰ τὴν διήγησιν ταύτην ἡ Γρατσίε-

λα ἔμεινεν ἀκίνητος, εἰς τὴν στάσιν εἰς ἣν ἦτο ἀκούουσα, ὡς νὰ ἤκουεν ἀκόμη. Ἡ σιωπὴ, ἡ ὑπερ-θύμισις αὕτη τῶν ἀληθῶν καὶ διαρκῶν ἐντυπώσεων ὑπ' οὐδενὸς δὲν διεκόπη. Ἐκαστος ἐσέβετο παρὰ τῷ ἄλλῳ τοὺς διαλογισμούς τοὺς κατέχοντας αὐτόν. Ὁ λύχνος, σχεδὸν ἐξαντληθεὶς, ἐσέβεσθη ἀνεπαίσθητως, χωρὶς κανεὶς ἐξ ἡμῶν νὰ διευθύνῃ ἐκεῖ τὴν χεῖρά του, καὶ νὰ τὸν ἀναζωπυρήσῃ. Ἡ οἰκογένεια ἐσηκώθη καὶ ἀπεσύρθη λαθραίως. Ἐμείναμεν μόνον ὁ φίλος μου καὶ ἐγὼ, ἀποροῦντες περὶ τῆς παντοδυναμίας τῆς ἀληθείας, περὶ τῆς ἀπλότητος τοῦ αἰσθήματος εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους, εἰς πάσας τὰς ἡλικίας, εἰς ἀπάσας τὰς χώρας.

Ἰσως ἄλλη τις συγκίνησις ἐθορύβει ἤδη ἐπίσης, εἰς τὴν βάθος τῆς καρδίας μας. Ἡ ἐξαίσιος εἰκὼν τῆς Γρατσίελλας μεταμεμορφωμένη ἀπὸ τὰ δάκρυά της, μεμιγμένη εἰς τὴν λύπην διὰ τοῦ ἔρωτος ἐκυμάτει εἰς τὰς ὄνειροπολήσεις μας σὺν τῇ οὐρανίᾳ ἐπινοήσει τῆς Βιργινίας. Τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα καὶ τὰ δύο ταῦτα κοράσια συγχρόμενα ἐντὸς πλανωμένων ὀπτασιῶν, ἐθελγον ἢ ἐλύπουν τὸν ὕπνον μας τεταραγμένον μέχρι τῆς πρωίας. Τὸ ἐσπέρας καὶ τὰς δύο ἀκολουθοῦς ἡμέρας ἔπρεπε ν' ἀναγνώσωμεν δις εἰς τὴν νέαν κόρην τὴν αὐτὴν διήγησιν. Καὶ ἐλατοντάκις ἐὰν τὴν ἀνεγινώσκομεν, πάλιν δὲν ἤθελε πύσει νὰ τὴν ζητῇ. Τοιοῦτος εἶναι ὁ χαρακτὴρ τῶν μεσημβρινῶν φαντασιῶν. Ρεμβώδεις καὶ βαθεῖαι, δὲν ζητοῦσι τὴν ποίησιν ἢ τὴν μουσικὴν ἢ μουσικὴ καὶ ἡ ποίησις εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, τὰ θέματα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἕκαστος ἀναπτύσσει τὰ ἴδια αἰσθηματά. Ἡ αὕτη διήγησις καὶ τὸ αὐτὸ μουσικὸν μέλος διαπαιδαγωγεῖ αὐτοὺς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας. Αὕτη ἡ φύσις, ἡ ὑπερτάτη αὕτη μουσικὴ καὶ ποίησις, τί ἄλλο ἔχει παρὰ δύο ἢ τρεῖς τόνους, πάντοτε τοὺς αὐτοὺς, ἐξ ὧν λυπεῖ ἢ θέλγει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου στεναγμοῦ;

ΙΘ΄.

Τὴν ἐνάτην ἡμέραν, κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ὁ ἄνεμος τῆς μεσημβρίας κατέπεσε τέλος, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἡ θάλασσα ἔγεινε γαλήνιος, ὡς κατὰ τὴν θερρινὴν ὥραν τοῦ ἔτους. Αὐτὰ τὰ ὅρη τῆς περαλίας τῆς Νεκπόλεως, ὡς καὶ τὰ ὄρη καὶ ὁ οὐρανὸς ἐφαίνοντο ἐπιπλέοντα εἰς βευστὴν διαγύστερον καὶ πλέον κυανοῦν ἢ κατὰ τοὺς μῆνας τῶν κυνικῶν καυμάτων, ὡς νὰ ἡσθάνθησαν ἡ θάλασσα, τὸ στερέωμα καὶ τὰ ὄρη, τὸ πρῶτον ἐκεῖνο ῥίγος τοῦ χειμῶνος, τὸ ὁποῖον ἀποκρυσταλλοῖ τὸν ἀέρα σπινθηροβολοῦντα τότε, ὡς τὸ πεπυγμένον ὕδωρ τῶν χιονοστιβάδων. Τὰ κίτρινα φύλλα τῆς ἀμπέλου, καὶ τὰ ἀμυρὰ τῶν συκῶν, ἤρχισαν νὰ πίπτωσι καὶ νὰ καλύπτωσι τὴν αὐλήν. Ἡ λέμβος ἐσπευδε νὰ πλεύσῃ πάλιν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ὁ γέρον ἀλιεὺς νὰ ἐπαναφῇ τὴν οἰκογένειάν του εἰς τὴν Μαργελιναν. Ἐκάμαν δέ-

συνήν στρωμάτων και καλυμμάτων. Ἀνῆλθον τε-
λευταίαν φορὴν τὴν λύγρον ὑπὸ τὴν ἐγκαταλε-
λειμμένην εἰκόνα τῆς ἑστίας. Κατεβύθουν τελευταίαν
δέξουν ἐνώπιον τῆς Παναγίας ἔπος τῇ συστήτω-
σι τὴν οἰκίαν, τὴν συκὴν, τὴν ἄμπελον τὴν ὁποίαν
ἐγκατέλειπον οὕτω διὰ πολλοὺς μῆνας. Ἐκυρῆσαν
τὸ κλειδίον εἰς τὸ βάθος χαράδρας τοῦ βράχου
σχεπασμένης, με κίσσον, ὥστε ὁ ἄλιος, ἂν ἐπανήρ-

χετο κατὰ τὸ διάστημα τοῦ χειμῶνος, νὰ τὸ εὕρῃ
καὶ νὰ δυνήθῃ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν στέγην του. Κα-
τέβημεν ἔπειτα εἰς τὸν αἰγιαλόν, βοηθοῦντες τὴν
πτωχὴν οἰκογένειαν νὰ μεταφέρῃ καὶ ἐπιβίβασῃ
τὸ ἔλαιον τοὺς ἄρτους καὶ τοὺς κορπούς.
(Ἐπαταί τὸ βιβλίον Γ')

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ

ΠΛΗΜΜΥΡΑ ΕΙΣ ΠΕΔΕΜΟΝΤΙΟΝ.

ΜΑΡΕΙΤΟΝ ΚΑΙ ΝΟΒΑΡΑ

Σωτήρ ἀγνώστος.

Ἡ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εἰς Πλακεντίας ὁδὸς δια-
σχίζει ἐπ' ἀπειρον πεδιάδα τινά, κατὰ τὴν εἰσο-
δὸν τῆς ὁποίας ἱδρύονται τρία χωρία ὑπὸ δένδρων
καὶ κήπων καὶ ἐπαύλεων περικυκλούμενα. Εἰς μι-
κράν ἀπὸ τοῦ κέντρου ἀπόστασιν, ῥέει ποταμὸς

τις, καὶ πρὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου προσψαύοντος
σχεδὸν τοὺς κήπους, ῥίαξ τις εἰς χειμάρρον κατὰ
τὸν ἐλάχιστον ὕμθρον μεταβαλλόμενος. Ὁ πο-
ταμὸς οὗτος, πλημμυρῆσας αἰφνης ἔνεκα τῶν βρυ-
χάων τοῦ ἀέρος τοῦ 1849 ὑετῶν, ἐξεγείλισε τὴν
23 Μαρτίου, καθ' ὃν καιρὸν οὐδεὶς περιέμενε τὸ
τοιούτον. Μεταξὺ τῶν δυστυχῶν τοὺς ὁποίους ἡ
πλημμύρα κατέλαβεν ἐν τοῖς ἀγροῖς, εὗρίσκετο οἰ-
κογένειά τις τῶν περιχώρων συγκαίμενη ἐξ ἑνὸς
χωρικοῦ Πεδεμοντίου, τῆς μητρός του, τῆς γυναικὸς
καὶ τοῦ τέκνου του. Εἰς τὸν κρότον τῶν κυμά-
των καὶ εἰς τὴν θέαν τοῦ μετὰ τρομερῶν ὤρυγ-
μῶν προσεγγίζοντος θανάτου, ἕκαστος ἠκροάσαστο
τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ καρδίας τὴν φωνήν· ὁ υἱὸς ἔ-